

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ὑ π ό
Β. Ι. ΔΗΜΑΡΑΤΟΥ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Υ π δ

Β. Ι. ΔΗΜΑΡΑΤΟΥ

Ἡ Ἠπειρος ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σκούμπη* (*Γενοῦσου*) ἀποτελοῦντος τὸ φυσικὸν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ὄριον, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ΝΑ. ὑπὸ τῆς *Πίνδου*, συνδεομένης πρὸς Β. μετὰ τὰ τελευταῖα ἀντερείσματα τοῦ *Σκάρδου*, καὶ ΒΑ. ὑπὸ τῆς *Λυχνίτιδος* λίμνης, ἢ παρὰ τὴν ὁποίαν κώμη Ἀχρεῖς, ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ λόφου κειμένη, ἀποτελεῖ ἐν τῶν φυσικῶν σημείων τῶν ὄριων τῆς Ἠπέιρου πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέτωπον βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Α΄.

ΠΟΤΑΜΟΙ ΚΑΙ ΛΙΜΝΑΙ

Ἡ Ἠπειρος ὄρεινὴ χώρα, καλυπτομένη κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ ἀφθόγων χιόνων, εὐμοιρεῖ ὕδατων, σχηματιζόντων πολλοὺς ποταμούς, ὧν μεγαλύτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Ὁ *Σκούμπος* ἢ *Γενοῦσος*, πηγάζων ἐκ τῆς λεγομένης χώρας τῶν λιμνῶν παρὰ τὰ ΒΑ. πρὸς τὴν Μακεδονίαν σύνορα, διέρχεται πλησίον τοῦ Ἐλβασάν, τὸ ὁποῖον ἀφίνει εἰς τὴν δεξιάν του ὄχθην καὶ διὰ τοῦ διαμερίσματος *Πεκίνι* χύνεται εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος· ὁ *Δεβόλης*, ὁ Ἄψος ἢ *Σεμένης*, ὁ Ἀῶς ἢ *Βοῖούσα* ὁ *Θύαμις*, ἢ *Καλαμάς*, πηγάζων πλησίον τῆς κώμης *Δολιανῶν* τοῦ *Πωγωνίου* καὶ χωρῶν Ν Δ. χύνεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, διασχίζων τὴν παρ' αὐτὸ πεδιάδα τοῦ *Φαναρίου*· ὁ Ἀχέρων, ὁ *Δραχθός* καὶ ὁ *Λοῦρος*, πηγάζων ἐκ τῶν δυτικῶν τῆς Ἄρτης ὄρεων. Ἐκ τῶν λιμνῶν κυριωτέρα εἶναι ἡ *Παμβῶτις* ἢ *λίμνη τῶν Ἰωαννίνων*, γραφικωτάτη, μετὰ διαυγῆς ὕδατος, καὶ μετὰ τοῦ ὄρους *Μιτσικέλι* καὶ τῶν Β. ὑψωμάτων τῶν κωμῶν *Πετσάλι* καὶ *Πρωτόπαπα*, ἢ *λίμνη τῆς Δαψίστης*, ἀποξηρανθεῖσα κατὰ πολὺ αὐτῆς μέρος.

Β΄.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἠπέιρου, παραλλήλως κατὰ τὸ πλεῖστον χωροῦντες, διανοίγουν ἐπιμήκεις κοιλάδας γονίμους, τὴν τοῦ Ἄψου, τοῦ Ἀῶου, τοῦ *Δρίνου* ἢ τῆς *Δροπόλεως*, χωριζομένης μετὰ τῆς προηγουμένης διὰ τῆς *Νεμέρτσικας*, τοῦ *Σουτίτσα* μετὰ τῶν ὄρεων *Γρίβα* καὶ *Κονδάβη*, τὴν τοῦ *Παύλα*, κοινῶς τοῦ *Δελβίνου*· πλὴν τῶν κοιλάδων ὑπάρχουν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς

Κορυθαῖς, τοῦ Δεβόλι, τῆς ἄνω καὶ κάτω Μουζακιᾶς, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Ἄρτης καὶ τοῦ Φαναρίου. Γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς Ἠπείρου εἶναι ὄρεινό-
τατον, διασχιζόμενον ὑπὸ μακρῶν ὄρεσειῶν. Μεταξὺ τοῦ Δεβόλι καὶ τοῦ
Ἄψου ἐκτείνονται τὰ ὄρη τῆς Ὀπάρας, μεταξὺ τοῦ Ἄψου καὶ τοῦ Ἀώου
ἢ Μαλακάστρα καὶ Τεμπεχάνα, μεταξὺ τοῦ Ἀώου καὶ τοῦ Θυάμιδος τὰ
Ἄκροκεραύνια μετὰ τῶν διαφόρων κορυφῶν των Γρίβα, Πλατοβούνη
καὶ Νεμέρτσικας, συνδεόμενα διὰ τῶν ὄρεων τοῦ Ζαγορίου μετὰ τοῦ
ὄρεινοῦ ὄγκου τοῦ Μεισόβου, τοῦ ὁποίου κατωτέρα ἄλυσις εἶναι τὸ Μιτσι-
κέλι. Βορείως ἐκτείνεται ἡ ἀνατολικὴ τῆς Πίνδου ἄλυσις, τὰ ὄρη τῆς Κονί-
τσης, ὧν ὑψηλοτέρα κορυφὴ ὁ Σμόλικας, συνδεομένη βορείως μετὰ τῶν
ἀντερεισμάτων τοῦ Γράμμοι.

Ἄλλη σειρά ὄρεων εἶναι τὰ Ξηροβούνια, τὰ περιορίζοντα τὴν δυτικὴν
καὶ ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου, ὁ Τόμαρος καὶ τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου
μεταξὺ τῆς ἀλύσεως τῶν Ξηροβουνίων καὶ τοῦ Θυάμιδος (βλ. κατ. [Στρ.
Γεωγρ.]). Ἡ παραλία τῆς Ἠπείρου τέμνεται εἰς πολλοὺς ὄρμους, λιμένας
καὶ κόλπους (βλ. κατ. [Παρ. Γεωγρ.]).

ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Υ π δ

Φ. Σ Α Γ Κ Ο Ν Η

Ὁ χαρακτήρ τοῦ κλίματος τῆς Ἡπείρου, ἂν καὶ ἡ χώρα ἐκτείνεται ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῶν παραλλήλων βορείου πλάτους 39° καὶ $40^{\circ} 20'$, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς καθ' ἅπασαν τὴν ἑκτασίαν της. Τὸ Ἴόνιον, διαβρέχον τὰ δυτικά ὄρια τῆς χώρας καὶ διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου τὰ μεσημβρινά, μετριάζει τὸ κλίμα τῶν παραλίων καὶ τῶν εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὕψος ἐκτεινομένων τμημάτων. Τῆς λοιπῆς ὁμως ὄρεινῆς ἐκτάσεως τὸ κλίμα ἔχει τὰ γνωρίσματα βορειοτέρων κλιμάτων, καθόσον ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν μέσων θερμοκρασιῶν τοῦ θερμότερου καὶ ψυχροτέρου μηνὸς ὑπερβαίνει τοὺς 20° C. Ἡ μέση ἔτησίᾳ θερμοκρασία τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι $14^{\circ}, 9$ C. περίπου ἢ δὲ τῶν χαμηλοτέρων τμημάτων καὶ τῶν παραλίων κυμαίνεται περὶ τοὺς $18^{\circ}, 3$ C.

Οἱ ὑπερβολικοὶ καύσωνες καὶ οἱ δριμύτατοι χειμῶνες εἶναι σπάνια ἀνωμαλία τοῦ ἠπειρωτικοῦ κλίματος. Ἀναφέρονται ἐν τούτοις τραχύτατοι χειμῶνες, καθ' οὓς ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων ἐπάγωσεν, ὡς συνέβη τῷ 1879, τῷ 1892 καὶ τῷ 1928, ὅτε ἡ ἐλάχιστη θερμοκρασία ἐν ὑπαίθρῳ εἶχε κατέλθει εἰς -13° .

Ἡ καθ' ἕκαστον σχεδὸν ἔτος ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν τμημάτων πίπτουσα χιῶν σπανίως ὑπερβαίνει, εἰς τὰς πεδιάδας τὰς ἐχούσας ὑψόμετρον 500 μέτρων, τὸ πάχος τῶν 0,40 μ. Τῷ 1929 ὑπερέβη τὰ 2 μέτρα εἰς τὸ τμήμα τοῦ Ζαγορίου, ἀποκλείσασα τὰ χωρία αὐτοῦ οὐ μόνον ἀπὸ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκίας αὐτοῦ ἀπ' ἀλλήλων, διετηρήθη δὲ ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας. Ἀλλὰ καὶ ὄψιμοι κακοκαιρίαι ἔχουν σημειωθῆ ἐν Ἡπείρῳ. Τοιαύτη εἶναι ἡ τῆς 2/13 Ἀπριλίου τοῦ 1811 μὲ χιόνα 15 σπιθαμῶν.

Κατὰ κανόνα ἡ θερμοκρασία τοῦ δευτέρου δεκαπενθήμερου τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ πρώτου τοῦ Αὐγούστου κυμαίνεται περὶ τὸ μέγιστον τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἔτους, τὸ μεγαλύτερον δὲ ψῦχος παρατηρεῖται συνήθως ἐντὸς τοῦ δευτέρου δεκαπενθήμερου τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τοῦ πρώτου τοῦ Φεβρουαρίου πολὺ δὲ σπανίως κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου.

Αἱ κυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἡμερονυκτίου εἶναι συνήθως καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους αἰσθηταὶ καὶ πολλάκις ἀπότομοι. Ἡ δμίχλη παρατηρεῖται συνήθως κατὰ τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον καὶ κατὰ τὰς αἰθρίας τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου, παρατηρουμένη μέχρι τῆς μεσημβρίας. σπανιώτατα δὲ καὶ πέραν ταύτης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν δμιχλωδῶν ἡμερῶν κατ' ἔτος ἀνέρχεται εἰς 40 περίπου.

Ἡ μέση σχετικὴ ἔτησίαι ὑγρασία κυμαίνεται περὶ τὰ 58, ἡ ἡμερησία δὲ σπανίως κατέρχεται κάτω τῶν 10. Ἡ ἀπόλυτος ὑγρασία κυμαίνεται ἐντὸς τῶν ὁρίων 2,3 (Ἰανουάριος) καὶ 24,8 (Ἰούλιος).

Ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων τὸ κλίμα εἶναι ἄστατον. Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς ἰδίαι μῆνας ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου ἢ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὥρων πολλάκις οἱ ἀνεμοὶ ἀλλάσσουν διεύθυνσιν πνέοντες μὲ ταχύτητα ποικίλλουσαν. Κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος ἐπικρατοῦν οἱ βορειοδυτικοὶ καὶ οἱ δυτικοί, τὰς ἄλλας δὲ ὥρας τοῦ ἔτους οἱ νοτιοδυτικοὶ καὶ οἱ βόρειοι.

Οἱ βορειοανατολικοὶ πνέουν καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, ἀλλὰ κατὰ περιόδους διαρκούσας ὀλίγας μόνον ἡμέρας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἶναι σφοδροί, ψυχροὶ καὶ ξηροί, σπανίως συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ χιονοθύελλης κατὰ τὸν χειμῶνα. Αἱ νεφοσκεπεῖς ἡμέραι κατ' ἔτος ἀνέρχονται εἰς 84 περίπου, αἱ δὲ ἡλιοφάνητοι ὑπερβαίνουν τὰς 96 πολλὰς τούτων προκαλοῦν οἱ βορειοανατολικοὶ ἀνεμοί.

Βροχομετρικῶς τὸ κλίμα τῆς Ἠπείρου ὑπάγεται εἰς τὸ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἧτις εἶναι πλουσία εἰς βροχάς. Κατὰ μέσον ὄρον ἡ ἔτησίαι ποσότης τῆς βροχῆς ἀνέρχεται εἰς 1102,5 χμ. Ἡ μέγιστη ἡμερησία ποσότης βροχῆς ἐσημειώθη τὴν 5 Νοεμβρίου 1922, ἀνελθοῦσα εἰς 101,7 χμ. Ὁ Νοέμβριος, ὁ Δεκέμβριος καὶ ὁ Φεβρουάριος εἶναι συνήθως οἱ μᾶλλον βροχεροὶ μῆνες καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὁ Μάρτιος. Ὁ Ἰούνιος καὶ ὁ Ἰούλιος εἶναι συνήθως ἀνομβροὶ ἢ ἔχουν βραχείας καὶ ραγδαίας βροχάς, οἱ λοιποὶ δὲ μῆνες συνοδεύονται ὑπὸ ἀραιῶν καὶ μετρίων βροχῶν.

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις ἀνηγγεμένη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης μεταβάλλεται ἐντὸς τῶν ὁρίων 780 χμ. καὶ 740 χμ. Ἡ χαμηλοτέρα πίεσις τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας (740,1 χμ.) ἐσημειώθη τὴν 29 Ἰανουαρίου 1924. Γενικῶς τὸ κλίμα τῆς Ἠπείρου εἶναι ὑγιεινόν, συντελοῦν διὰ τῶν συχνῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθεκτικότητος τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν κατοίκων, ἐθιζομένων εἰς τὰς ἀποτόμους μεταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρασίας. Εἰς πεδινὰς ὁμοῦς ἐκτάσεις τῆς Ἄρτης, Φιλιππιάδος καὶ τοῦ Φαναρίου, τὰς ὑπὸ ποταμῶν διαρροεόμενας, οἱ κάτοικοι μαστίζονται ὑπὸ τῆς ἐλονοσίας.

Β'.

ΠΑΝΙΣΚΗ

Ὁ ζωϊκὸς πλοῦτος τῆς Ἠπείρου, ὅπως καὶ ὀλοκλήρου τῆς Βαλκανικῆς, εἶναι περιορισμένος. Ἐκ τῶν χειροπτέρων ἀπαντᾷ ἡ νυκτερίς ἢ μικρὰ (*Vespertilio pipistrella*), ἐκ τῶν ἐντομοκτόνων ὁ ἀσπάλαξ ὁ κοινός (*Talpa europaea*), ἐκ τῶν ἀρπακτικῶν ἡ ἄρκτος ἢ κοινὴ (*Ursus arctos*), σπανίως, ἡ ἰκτίς ἢ ὄρεοδίαιτος (*Mustela martes*), ἡ ἀλώπηξ (*Canis vulpes*), ὁ θῶς (*Canis acreus*), ἐκ τῶν τρωκτικῶν ὁ μῦς ὁ ὄροφίας (*Mus tetorum*), ὁ μῦς ὁ κοινός (*Mus musculus*), ὁ λαγῶς ὁ κοινός (*Lepus timidus*), ἐκ τῶν μυρμηκαστικῶν ἡ ἔλαφος ἢ κοινὴ (*Cervus elaphus*), αἰῖς ἢ αἰγαγρος (*Capro aegagrus*) κτλ.

Δ.Ν.Π.

Ἡ χλωρίς τῆς Ἡπείρου γενικῶς φέρει κοινούς χαρακτήρας μὲ τὴν χλωρίδα τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξύ 200—600 μέτρων, ἀπαντῶσι τὰ ἐξῆς φυτά: μαλκομία ἢ σερβικὴ (*Malcomia serbica*), ἄλυσσον τὸ ἀργυροῦν (*Alyssum argenteum*), θλάσπι τὸ διαμπερὲς (*Thlaspi perfoliatum*), ἡλιάνθεμον τὸ σικκίον (*Helianthemum guttatum*), χιτῶν ὁ γνοῶδης (*Tunica velutina*), διόσανθος ὁ ὑπερήφανος (*Dianthus superbus*), σιληνὴ ἢ πολυανθῆς (*Silene armeria*), λινὸν τὸ αὐστριακὸν (*Linum austriacum*), ὑπερικὸν τὸ οὐλον (*Hypericum crispum*), ἀπλόφυλλον τὸ στεμματοφόρον (*Haplophyllum coronatum*), τριφύλλιον τὸ δαλματικὸν (*Trifolium dalmaticum*), ἀστράγαλος ἢ ὄνοβρυχίς (*Astragalus onobrychis*), ἀσπεροῦλα ἢ μακροανθῆς (*Asperula longiflora*), ξηράνθεμον τὸ εὐθυτενὲς (*Xeranthemum erectum*), κάρδος ὁ πυκνοκέφαλος (*Carduus pycnocephalus*), κενταύριον τὸ ἀστρωτὸν (*Centaurea calcitrapa*), πικρὴ ἢ ἀκανθωτὴ (*Picris spinulosa*), φλόμος ὁ πυκναθῆς (*Verbascum densiflorum*), λίνουσις ἢ δαλματικὴ (*Linaria dalmatica*), λυσιμαχία ἢ σικκίη (*Lysimachia punctata*) κ.τ.λ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω φυτά ἀπαντῶσι κυρίως εἰς ἀκαλλιέργητα καὶ ἄγωνα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐδάφη. Παρὰ τὴν κοίτην τοῦ Σαρανταπόρου ἀπαντῶσι διάφορα εἶδη καὶ ποικιλίαι ἐλελισφάκου (*Salvia*) καὶ ἄρκεται *λίται* (*Salix*).

Παρὰ τὸν οὐάκα τοῦ Κερασόβου ἀπαντῶσι κυρίως τὰ φυτά: κύτισος ὁ καραμανικὸς (*Cytisus caramanicus*), σπάρτον τὸ βρούλοειδὲς (*Spartium junceum*), ἄρκευθος ἢ δρυπηφόρος (*Juniperus drupacea*), ἄρκευθόβιον τὸ ὀξυκεδροφύλον (*Arceuthobium oxycedri*), χηνοπόδιον ἢ βότρως (*Cheporodium botrys*) καὶ διάφορα εἶδη δρυῶν, πρὸ παντὸς δὲ ἡ δρυὶς ἢ μισχωτὴ (*Quercus pendunculata*) καὶ δρυὶς ἢ προῖνος (*Quercus coccifera*).

Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἐδαφῶν ἀπαντῶσι κυρίως τὰ ἐξῆς εἶδη: θλάσπι τὸ ἐλληνικόν, ἄλυσσον τὸ σερβικόν, κενταύριον τὸ κοινόν, κωδώνιον τὸ ἀλλοιόχρουν (*Campanula trachelium*), κ.τ.λ.

Ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τούτων εὑρίσκονται δάση ἐκ πευκῶν, δρυῶν, ὀξυῶν, ἐλατῶν, πιτύων, κ.τ.λ. Εἰς τὰς ὑπὸ τῶν χιόνων κεκαλυμμένας κορυφὰς τῶν Τζουμέρκων ἀπαντῶσι διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν ἀρογλώσσου (*Plantago*), κρόκου (*Crocus*) καὶ λιπαρίου (*Pinguicula*),

Εἰς τὰ ἡμιορεινὰ μέρη, ἥτοι ἀπὸ 600 — 1.200 μέτρων, ἀπαντῶσι ὁ κότινος ἢ ἀγρία ἐλαία (*Olea europaea sylvestris*), ὁ κράταιγος (*Crataegus*), ὁ ροῦς (*Rhus*), ἡ σῦριγξ (*Syringa*), κ.τ.λ. Τέλος εἰς τὰ πεδινὰ μέρη ἀπαντῶσι ἡ ἄμπελος (*Vitis vinifera*) καὶ οἱ δημητριακοὶ καρποί, ὡς ὁ σῖτος (*Triticum*), ὁ ἀραβόσιτος ὁ κοινὸς (*Zea mays*) κ.τ.λ.

ΠΑΡΑΛΙΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Υ π ό

Ι. Σ. Σ Α Ρ Ρ Η

Τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου σχηματίζει τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ εἰσδύων Ἀμβρακικὸς κόλπος, ὁ ὁποῖος ἀφορίζει τὴν Ἠπειρον ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας. Οὗτος εἶναι ἀποτέλεσμα καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους. Λόγω τῆς γενομένης προσχώσεως κατὰ τὴν ἠπειρωτικὴν παραλίαν ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἀράχθου καὶ Λούρου, τὰ βάρη τοῦ κόλπου εἶναι μικρότερα, ἐνῶ πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν εἶναι μεγαλύτερα, μέχρι 63 μ. Ἡ τοιαύτη ἀβαθὴς ὄψις συνεχίζεται καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς χερσονήσου πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, συνοδευμένη ὑπὸ σειρᾶς σκοπέλων καὶ ὑφάλων. Ἡ κατὰ τὸ Ἰόνιον ἀκτὴ τῆς Ἠπείρου συνεχίζεται κατὰ ΒΔ. διεύθυνσιν συμφώνως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὄροσειρῶν.

Τὰ παράκτια συνεχῆ ὄρη καθιστῶσι τὴν χώραν δυσεἰσβολὸν ἀπὸ θαλάσσης, μικρᾶς δ' ὠφελείας διὰ τὴν πρὸς τὴν ἐνδόχωρον συγκοινωνίαν εἶναι οἱ ὀλίγοι ὄρμοι, λιμένες καὶ μικροὶ κόλποι, οἱ ὁποῖοι διακόπτουν τὴν εὐθυγραμμίαν τῆς ἀκτῆς.

Ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ, ἀπέναντι τῶν νήσων Παξοῦ καὶ Ἀντιπάξου, ἀνοίγονται δύο λιμένες, ὁ Γλυκὺς λιμὴν ἢ τῆς Ἐλαίας, σήμερον γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φαναρίου (ἢ τῆς Σπλάντζας), κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ Ἀχέρων ποταμὸς, καὶ βορειότερον ὁ λιμὴν Χειμέριον ἢ κοινῶς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὄρεων.

Κατὰ τὴν περαιτέρω πρὸς Δ. διευθυνομένην ἀκτὴν ἀνοίγεται ὁ διπλοῦς ὄρμος τῆς Πάργας. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Τροφαλῆ ἢ ἀκτὴ καμπυλοῦται πάλιν πρὸς Β. καὶ ΒΔ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς νησίδος Γουρούνη, ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Κερκύρας Λευκίμμης. Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου δύο παράκτιαι νησίδες φέρουν τὸ ὄνομα Σύβοτα, δεσπόζουσαι τοῦ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο νοτίου στενοῦ τῆς Κερκύρας.

Περαιτέρω τοῦ ἀκρωτηρίου Γουρούνη σχηματίζονται δύο συνεχεῖς κόλποι, ὁ τῆς Πλαταριάς καὶ τῆς Ἠγουμενίτης.

Βορειότερον ὁ ποταμὸς Θύαμις διὰ δύο βραχιόνων ἔχει προσχώσει παραλίαν πεδιάδα διακοπτομένην ὑπὸ ὄρεων καὶ λόφων, ἄλλοτε νησίδων ἐξηπειρωθεισῶν (μέγιστον τὸ Μαυρονόρος, 511 μ. ὑψ.). Καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦνται ἀλυκαί, ἀνάλογοι πρὸς τὰς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἢ δὲ θάλασσα εἶναι ἀβαθής.

Ἡ πεδιάς τετρατίζεται πρὸς Β. διὰ τοῦ κόλπου καὶ τοῦ λιμένος τῆς Σαγιάδας. Ἐκ ταύτης παράκτιος ὄροσειρά, καθ' ἣν σήμερον τὰ ἑλληνοαλ-

βανικά σύνορα, σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριο καὶ τὸν ὄρμον *Παγανιάς*, τὸν λιμένα τῆς *Φτελιάς* καὶ τὸ ἀκρωτήριο *Στύλος*.

Βορειότερον, κατὰ τὴν βόρειον Ἡπειρον (τὴν ἀρχαίαν Χαονίαν), σχηματίζεται ὁ τεναγώδης κόλπος τοῦ *Βουθρωτοῦ*, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ ἐκ τῆς ὁμωνύμου λίμνης ἐξερχόμενος ἔκρους. Ἡ λίμνη αὕτη περιορίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπὸ λοφοσειρᾶς φερύσης τὸ ὄνομα *Ἐξαμίλι*, ἡ ὁποία διατείνεται ἀπέναντι τῆς βορειοανατολικῆς ἄκρας τῆς *Κερκύρας* καὶ σχηματίζεται τὸ βόρειον τῆς *Κερκύρας* στενόν. Παράκτια νησίδια ἐνταῦθα φέρουν τὸ ὄνομα *Τετρανήσι*.

Ἡ ἀκτὴ αὕτη ἔχει μεσημβρινὴν διεύθυνσιν μέχρι τοῦ ὄρμου *Ὀγγηστοῦ* (σήμερον *Ἁγίων Σαράντα*), χρησιμεύοντος ὡς λιμένος τῆς βορείου Ἡπέρου, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀρχεται ὁδὸς πρὸς τὸ *Δέλβινον*, *Ἀργυρόκαστρον* καὶ *Ἰωάννινα*. Ἐκεῖθεν ἡ ἀκτὴ καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον ἀπότομος. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κεφαλή* ἡ ἀκτὴ μορφοῦται διὰ παρακτίου ὄροσειρᾶς, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα *Κεραύνια* ὄρη, ὑψούμενα μέχρι 2025 μ. Μικρὸς ἐνταῦθα λιμὴν καλεῖται *Πάνορμος*, πολλὰ δὲ χωρία, ὡς τὰ τῆς *Χιμάρας*, εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτῶν.

Ἡ ὄροσειρὰ αὕτη, καθ' ἣν μικροὶ καὶ ἀσήμαντοι ὄρμοι σχηματίζονται, τελευτᾷ εἰς τὸ χερσονησίον θυελλῶδες ἀκρωτήριο *Ἀκροκεραύνια*, καταλήγον εἰς τὰ ἔσχατα ἀκρωτήρια *Γλῶσσα* (δυτικώτατον) καὶ *Καρλοβέζι* (βορειώτατον). Συνέχεια τῶν *Ἀκροκεραυνίων* εἶναι ἡ νῆσος *Σάσων* (Σάσενο), ἄλλοτε εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀνήκουσα, ὡς καὶ τὸ ἀπέναντι ταύτης τμήμα τῶν *Ἀκροκεραυνίων* (ἰταλ. *Linguetta*). Τὰ μέρη ταῦτα δεσπόζουν τοῦ νοτιοανατολικῶς ἀνοιγομένου κόλπου τοῦ *Αὐλώνος*, ἐνταῦθα δ' εἶναι τὸ ὄριον τοῦ *Ἀδριατικοῦ* καὶ *Ἰονίου* πελάγους.

Ὁ φωτισμὸς τῶν παραλίων τῆς Ἡπέρου διεξάγεται ἐπαρκῶς. Πλὴν τῶν φάρων καὶ τῶν φανῶν τοῦ *Ἀμβρακικοῦ* καὶ τῆς *Πρεβέζης* καὶ τῶν κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους ἐστημένων φωτίζονται, προσεχῶς καὶ αἱ τοποθεσίαι *Ἡγουμενίτσα*, *Πάργα* καὶ *Σαγιαδες*. Μεγάλοι εἶναι οἱ φάροι τῶν νησίδων *Σίβοτα* καὶ *Σάσωνος*. Ὁ πρῶτος, ἰδρυθεὶς ἀπὸ τοῦ 1884, κεῖται εἰς 39° 24' β.π. καὶ 20° 14' ἀ.μ. εἰς ὕψος 282 ποδῶν καὶ ὄρατὸς ἀπὸ ἀποστάσεως 20 μιλλίων. Ρίπτει λευκὰς ἀναλαμπὰς ἀνὰ 30', ἐκάστης ἀναλαμπῆς διαρκείας 9'. Ὁ ἐν τῇ *Σάσωνι* φάρος, ἰδρυθεὶς ἀπὸ τοῦ 1871 καὶ ἀνακαινισθεὶς τῷ 1920, εὐρίσκεται εἰς ὕψος 651 ποδῶν (40° 30' β.π., 19° 17' γ.μ.), ὄρατὸς ἀπὸ ἀποστάσεως 19 μιλλίων. Ρίπτει ἀναλαμπὰς ἀνὰ 15'. Παρὰ τοῦτον μικρότερος ἴσταται κατὰ τὸν κολπίσκον τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* με σταθερὸν ἐρυθρὸν φῶς φωτίζων εἰς ἀπόστασιν μέχρι 3 μιλλίων. Σημειωτέος ἔτι ὁ παρὰ τὸν *Αὐλώνα* φάρος τοῦ ἀκρωτηρίου *Πελασγία* (40° 25' β.π., 19° 30' γ.μ.) με ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς καὶ ὄρατὸν ἐξ ἀποστάσεως μέχρις 6 μιλλίων.